

Osobine života vučedolskog stanovništva naselja Rudina I.

Na kasnom vučedolskom naselju Rudina I kod Koprivničke Rijeke (obronci Kalničkog gorja), Muzej grada Koprivnice proveo je do danas dvije etape istraživanja: 1978. god. (zajedno sa Gradskim muzejom u Križevcima) istraživao je pretežno centralni dio¹, a 1979. god. periferni dijelovi naselja na sjevernom brijegu², kojega smo zbog nalaza na susjednom brijegu označili imenom Rudina I (jugozapadni brijeg označili smo imenom Rudina II). Oba brijega bit će istraživana i u budućnosti, jer se radi o posebno zanimljivim nalazima iz najkasnije faze vučedolske egzistencije u Hrvatskoj (za sjeverozapadnu Hrvatsku to je faza III, koja odgovara mlađemu C stupnju vučedolske kulture, ali još neko vrijeme nastavlja živjeti, istovremeno kad i Csepel tip kasne kulture zvonastih pehara i rane Nagyrev kulture; prema umjereno niskoj kronologiji to bi bilo vrijeme oko 1800. god. p. n.e. i nešto niže, odnosno puni Reinecke BrZ A-1 stupanj)³. Na Rudini I je do danas otkriveno trideset objekata: jedna nadzemna kuća, 10 ognjišta, 8 otpadnih jama, 6 jama za radne procese, 2 jame za stanovanje (jama 7 i jama 8), te jedan životinjski grob (jama 4). Dva objekta nisu iskopana u cijelosti, te im ne možemo odrediti funkciju (jama 6 i jama 17).

Na centralnom dijelu naselja nalaze se kuća 1, jame 3 i 5, te ognjište 3⁴. Analizom je utvrđeno da su kuća 1 i njezini popratni objekti izrazito najbogatiji dijelovi naselja: u njima se nalazi nešto manje od 1/3 ukupne količine posuda, više od polovice koštanoga oružja i oruđa, 1/4 kamenog oruđa, te nešto više od 1/3 ukupno pronađenih idola⁵. Društveno raslojavanje, koje je unutar vučedolske kulture uočeno još na samom Vučedolu⁶, ovdje dolazi do punog izražaja. Jedan sloj društva izdvaja se obogaćujući se (na Rudini I je očito da se radi o lovcima), te čak prisvaja pravo stanovanja u nadzemnoj kući, dok obični članovi roda stanuju u poluzemnicama. Ovo je još uočljivije kada se prisjetimo da u klasičnoj vučedolskoj kulturi, u Slavoniji i Srijemu, nekih stotinjak godina ranije, pripadnici istoga plemena, premda više ne jednako bogati i moćni, svi stanuju u nadzemnim kućama.⁷ Vjerojatno je novo vrijeme (početak tzv. brončanog doba) ove promjene pospješilo i ubrzalo. Možemo pretpostaviti da je to, između ostalog, bilo zbog kontakta s tzv. kulturom zvonastih pehara (jedan primjerak ima na sebi imitaciju kotačića, slično kao kod te kulture — T. 3/sl. 2) i stepskom šnur-keramičkom kulturom.⁸

PRIVREDNI POKAZATELJI

Ako želimo dokučiti čime se stanovništvo Rudine I prije više od 3750 godina bavilo, moramo izdvojiti pokazatelje pomoću kojih možemo doći do zaključka. To su prije svega oružje i oruđe vučedolskog stanovništva, izrađivano od životinjskih kostiju ili od kamena. Premda je ova populacija poznata po bakrenoj metalurgiji⁹, na ovome naselju pronađen je zasad samo jedan tanki lim. Dio koštanog i kamenog materijala imao je dvovrsnu namjenu: sjekire su, primjerice, često služile i kao oružje i kao oruđe, a druga funkcija je potencirana ako su izrađene od baze jelenjih rogova, te su lako mogle služiti i kao čekići.

Koštano oružje zastupljeno je s 9 primjерака (5 sjekira-čekića od roga i 4 nedovršene sjekire i »bodeža« — T. 1/sl. 1). Koštanog materijala ukupno je 31 komad, od čega su 4 pobliže neodređiva predmeta. Koštano oruđe zastupljeno je dva puta češće od oružja (T. 1/sl. 2): 2 igle s ušicom, 3 čila, 2 trapezne motičice, 2 pravokutne motike (?), 2 budaka, 3 izdužene strugalice, 2 sjekire od zglobne kosti i 2 neodređena ubadača. Među koštanim predmetima oružje čini 1/3, oruđe 2/3.

Svega dva kamena predmeta možemo smatrati oružjem: to je izdužena kugla za lov, sa žlijebom uokolo, te sjekira-čekić s rupom za nasad drške (T. 1/sl. 6). Kamenog oruđa je više: tu su 12 nožića, 6 većih noževa, 8 strugala, jedno šilo, 3 šiljka (jedan ručni klin među njima), te dva brusa (?). Tome kao posebnu kategoriju možemo pribrojiti 4 donja dijela žrnja (sl. 2) iz jame 5, ognjišta 10, jame 12 i jame 19, te dvije kamene kugle iz jame 7, koje su, čini se, služile trljanju zrnja. Naravno, ova pretpostavka ne isključuje uobičajeno ručno mljevenje žitarica pomoću dva podjednako velika kamena. Kamenih predmeta ukupno je 80, a na neodređene (odbitke, jezgre i sl.) otpada 40 komada. Od odredivih predmeta svega dva se mogu smatrati oružjem, što čini 5 posto kamenih proizvoda.

U jami 4 (životinjskom grobu) pronađeno je jedno cjedilo. Na naselju je pronađeno 10 manjih okruglih i bikoničnih utega (T. 1/sl. 3—4), od čega svega 2 na centralnom dijelu, te dva veća cilindrična utega (T. 1/sl. 5), oba pronađena u jamama gdje su životinjski kosturi (jama 4 i jama 19). O privredi mogu govoriti i životinjske figurice, te rogovi (T. 2/sl. 2—5).

Posebno su rječiti ostaci životinja. Prema nepotpunim podacima analize, kojima zasad

Sl 1. Sonda VIII., Rudina I., ognjišta, radne jame i jame za otpatke

raspoložemo¹⁰, na Rudini I postoje ostaci lovnih i domaćih životinja. Lovne životinje, koje su do danas utvrđene, bile bi slijedeće: jelen (*cervus elaphus*), divlja svinja (*sus scrofa*), divlje govedo (*bos primigenius*), kratkorogo govedo (*bos taurus brachiceros*), balkanska koza (*capra hircus*), lisica (*vulpes vulpes*), tvor (*putorius putorius*). Najbrojniji su ostaci divlje svinje i jelena.

Od pripitomljenih životinja utvrđene su zasad sigurno samo dvije: ovca i pas. Na naselju postoje, osim ostataka krupnijih životinja, ostaci velikog broja puževih kućica i nešto riječnih školjaka.

U proizvode kućne radinosti, osim pravljenja odjeće i obuće, spadaju i lončarski proizvodi (T. 3). Posude varira od izrazito finoga (T. 3/sl. 3) do izrazito grubog (T.3/sl. 4), ali većinom čini prijelaz između finoga i grubog (T. 3/sl. 1). Osim različito koncipiranih motiva koji su najčešće izvedeni običnim urezivanjem ili (nešto rjeđe) brazdastim urezivanjem, postoji vrlo veliki broj primjeraka (koji u apsolutnom

smislu čini većinu među posuđem pronađenim na lokalitetu) ukrašenih barbotinom (nabacano blato u tankom sloju na donji dio posude), koji je ponekad još »dotjeran« prevlačenjem prstima ili grančicama.

Obični pripadnici roda, kako se prema dosadašnjim nalazima čini, bave se stočarstvom, zemljoradnjom, skupljačkom privredom (puževi, školjke, divlji plodovi) i kućnom radinošću (tkanje, pravljenje odjeće i obuće, lončarstvo, proizvodnje oružja i oruđa, itd.). Vjerojatno ponekad smiju loviti »obične« životinje (divlja svinja, lisica) jer se ostaci takvih životinja nalaze na ognjištima i u jamama na perifernim dijelovima naselja. Jedan jelenji zub pronađen je na ognjištu 5, no to će biti neka slučajnost jer krupnih životinja na tim dijelovima naselja u pravilu nema. Lov na jelene i divlja goveda rezerviran je isključivo za pripadnike rodovskog principata: pomoću lova rodovski prvak se uzdigao, a lovom održava i razliku u položaju. Stočarstvo i zemljoradnja postali su manje cijenjena grana privrede.

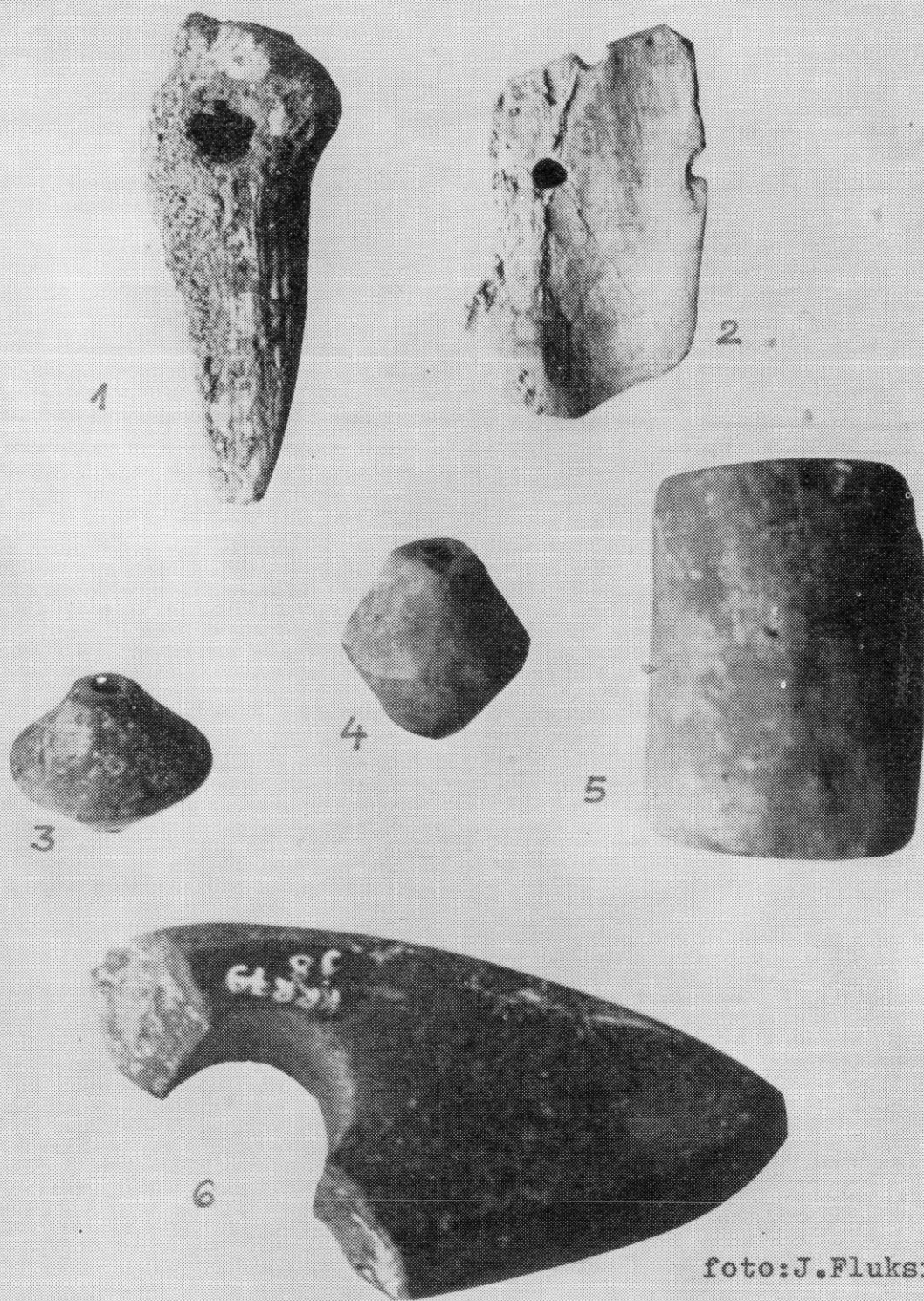

foto: J. Fluksi

PREHRANA

Prehrana je usko povezana s načinom priređivanja, te je dio pokazatelja isti. To su, prije svega, ostaci životinja, zatim oružje i oruđe, te idoloplastika. Prema ostacima životinja možemo zaključiti da su za prehranu vučedolskom stanovništvu služile slijedeće životinje: jelen, divlja svinja, balkanska koza, ovca, lisica (pronađeni su pougljenjeni ostaci na ognjištu 10), govedo. Gotovo sve vrsti koje su ovdje nabrojene pronađene su pretežno na centralnom dijelu naselja. Neke od njih, ali u manjim količinama, pronađene su na perifernim dijelovima naselja. Na perifernim dijelovima naselja pronađene su prilično velike količine puževih kućica (ognjište 1; jame: 1, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 19). Riječne školjke pronađene su u malim količinama na nekoliko mjesta (blizina jame 4, jame: 7-C, 9, 13; ognjište 9), no kod njih se postavlja pitanje upotrebe: postoji, naime, mišljenje da su školjke, zajedno s nekom smolastom masom, služile spravljanju bijele boje koja se umetala kao inkrustacija u ornament koji je urezan na posudi¹¹. Tek bi stvarna kemijska analiza mogla pokazati radi li se kod inkrustacije na posudama s Rudine I o masi koja se dobiva iz riječnih školjki koje su ovdje pronađene. U svakom slučaju njih je premalo da bismo ih smatrali nekim važnim ostatkom prehrane.

Oružje ukazuje na lov kao na važnu komponentu prehranjivanja, što potvrđuju i obilni nalazi kostiju lovnih životinja. Među oruđem izrazito mjesto pripada žrvnjevima: oni su rječiti svjedok postojanja zemljoradnje i mljevenja žitarica izravno za jelo ili za spravljanje hrane (npr. kruh). Idoloplastika ukazuje opet na životinje u prehrani (jelen, ovca), a naročito na rogate životinje (mnogo glinenih rogova), vjerojatno jelene, goveda i koze.

Društveno raslojavanje uzelo je maha, te se razlike očituju i u prehrani: puževima se ne hrani rodovski prvak. Niti jedna puževa kućica nije pronađena na centralnom dijelu naselja. I obrnuto: velika divlja goveda i jeleni, također, nisu pronađeni na perifernim dijelovima naselja. Zasad izgleda da centralni dio naselja nema ostatke ovce, što bi bilo logično s obzirom na uzdizanje lova iznad stočarstva, iako u svemu tome ne treba gledati neku suviše strogu zakonitost. Jedan dio prehrane nesumnjivo je zajednički.

KULT

Za analizu kulta imamo također određene pokazatelje, premda su oni u odnosu na prethodna razmatranja manje opsežni. To su, prije svega, idoloplastika (T. 2) i skupni životinjski grob (jama 4)¹².

Idoloplastika zastupljena na Rudini I nije brojna ni raznovrsna. Možemo je razdijeliti na nekoliko grupa:

a) životinjske figurice (T.2/sl.4—5); od prepoznatljivih životinja zastupljeni su jelen (T.2/sl.5), vjerojatno ovca¹³, dok se za jednu može pretpostaviti da je jež ili riba (T.2/sl.4). Postoji i nekoliko ulomaka tijela životinja koji predstavljaju govedo, ovcu ili jelena.

b) rogovi (T.2/sl.2—3); zastupljeni su različitim veličinama: od vrlo malih do relativno velikih (8,4 cm).

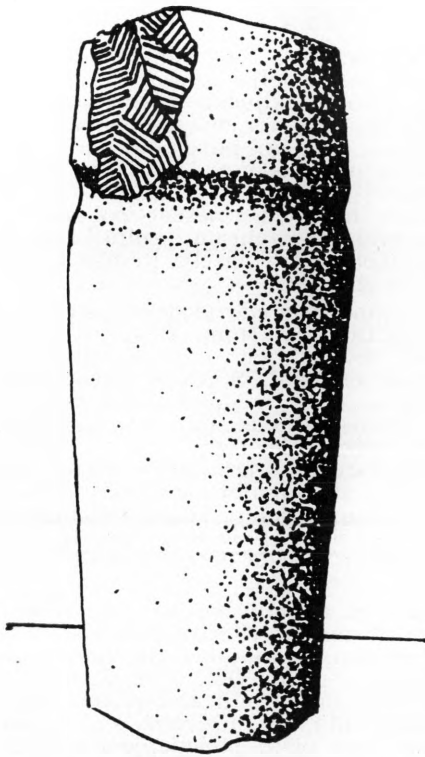
c) falusi (T.2/sl.1— kamen); zastupljeni su jednim kamenim i jednim glinenim primjerkom¹⁴.

U skupnom životinjskom grobu nalazili su se divlje govedo (*bos primigenius*), divlja svinja (*sus scrofa*) i pripitomljeni pas (*canis familiaris intermedius*), uz koje je u jami s nabije-nim dnom (očito zbog toga jer je podloga pijesak) stajalo tridesetak ulomaka različitih posuda¹⁵, jedno cjedilo, jedan veliki cilindrični uteg, te 4 mala kremenja oruđa. Iznad kostiju bilo je, bez nekog naročitog reda, poslagano kamenje. Uočljivo je da u toj jami nedostaju koštano oruđe i oružje, te idoloplastika.

Jama 19 također sadrži dva životinjska kostura (divlja svinja i pripitomljeni pas), te veći cilindrični uteg i žrvanj, no ovdje se radi o jami za otpatke koja je zatrpana s nešto posuda i mnogo profiliranoga maza (blizu je jama 8 u kojoj se stanovalo). Na ognjištu 10 nalazile su se kosti lisice i ovce, te tri veća glinena roga, žrvanj i komadić lima, no ni ovdje se neće raditi o ritualnom ukupu: kosti životinja su nagorene, a odmah uz ognjište nalazi se jedna radna jama (jama 18), dok su ispod nje na padini i terasi još dva ognjišta (6 i 7) i jedna radna jama (jama 11).

Centralni položaj jame 4 u naselju isključuje mogućnost kužnoga groba, premda je govedo, navodno, imalo fistulu na glavi¹⁶. Vjerojatno se radi o žrtvovanju, prilikom kojega je iskorišteno bolesno govedo. U eneolitskim kulturama se uz čovjeka u grob prilaze ponekad pas¹⁷. Ovdje je pas priložen uz divlje govedo i divlju svinju. Posude je vjerojatno ritualno razbijeno nad grobom, nakon ubijanja žrtvenih životinja. Možda cilindrični utezi imaju neke veze s vjerovanjima koja se tiču životinja, odnosno plodnosti, jer ih nalazimo samo u jama sa životinjskim kosturima.

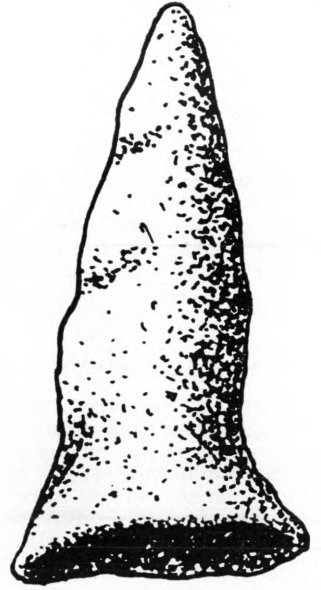
Govedo je u stočarskim i lovačkim društvima simbol plodnosti (obično je to bik)¹⁸, i, za razliku od totemističkih poimanja, gdje se ono ne smije ubiti, sada se prinosi kao žrtva. Glineni rogovi s Rudine I također simboliziraju rogate životinje (jelena, govedo, kozu) i indirektno su opet simboli plodnosti. Na kraju tu je i falus, koji nesumnjivo, kao i nekada ženske figurice, simbolizira plodnost¹⁹. Nesumnjivo je jačanje patrijarhalnog društva, razbijanje klasičnog gensa (roda) i izdvajanje pojedinih porodica. Položaj žene, s obzirom na manju trenutnu vrijednost njezina rada u postojjećem društvu (stočarstvo, zemljoradnja, tkanje i sl.), pomalo postaje drugorazrednim. Nije slučajno da u fazi II vučedolske egzistencije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj još susrećemo žen-

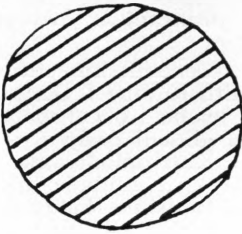
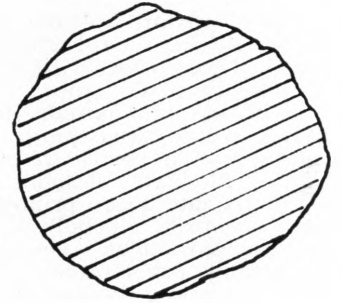
1

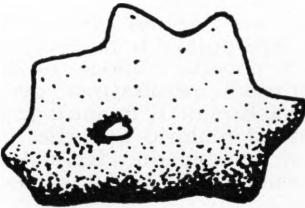
2

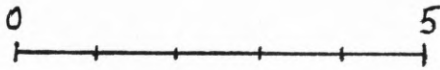
3

4

5

crteži: J. Fluksi

ske figurice, uz veći broj životinjskih figurica, no ranije (Apatovac — Hum),²⁰ dok ih u fazi III (Rudina I) više nema. Lovačka privreda i njezino uzdizanje iznad svega ostalog, uzdigli su značenje muškarca (lovca-ratnika) iznad značenja žene.

Što se tiče ornamenata na keramici i mogućega kulturnog njihova značenja, držim da se, bar u kasnoj fazi vučedolske kulture, ne mogu tražiti takva značenja u njima. Oni su postali obični ukrasi posuđa, održavani još donekle čvrstom tradicijom.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Još u vrijeme starijega neolita (4. tisućljeće p. n. e.), u naseljima starčevačke kulture nalazimo donekle sličnu privredu i prehranu. U samom Starčevu pronađeni su jelen, govedo (bos prim.), ovca, svinja, ptice, ribe i školjke. Na lokalitetu Obrež — Baštine nađeni su jelen, govedo, ovca, koza, školjke (sloj u jednoj jami bio je debeo 15—20 cm!), te nekoliko vrsti puževa.²¹

Na samim vučedolskim nalazištima imamo, također, neke srodne pokazatelje. Na Ljubljanskom barju postoji koštano oruđe (i udice), oružje od jelenjeg roga, kremene strelice, itd.²², što opet svjedoči o lovu i ribolovu. Na Gradcu u Vučedolu dvostruki grob 3 i 4 ima kao priloge, uz brojno fino posuđe dijelom s ostacima hrane, jedno čitavo janje, ostatke goveda, jelena i svinje, a gospodara slijedi u grob i njegov pas. Muškarac desnom rukom drži glineno grlo kožnate boce i prinosi ga ustima (neki napitak, možda alkohol). Uz muški kostur su šiljci kopalja, budak od jelenskog roga, probušeni kutnjak psa i probušena školjka. Hrpe školjaka su i prilog dječjim skeletima 7—11. U nekim manjim otpadnim jamama spremene su školjke i kućice puževa. U jednoj jami nađen je i žrtveni jelen. U podrumima (ostavama) nalazile su se zalihe živežnih namirnica, obično i finije posuđe. U megaronu II nalazila se velika lončarska peč.²³ Iz vučedolskog sloja na Gradcu postoje pribor za tkanje, talionica bakra, toaletni pribor, oružje i oruđe, morska školjka kao nakit, te igrače kuglice i kocke, figure jelena, goveda i goluba, glineni oltar i dr.²⁴ Stanovništvo Vučedola se, dakle, bavilo metalurgijom, tkanjem, izradom oružja i oruđa, a naročito ribolovom, stočarstvom i lovom.

Na Momolavi u Srijemu je u vinčanskimi eneolitskim slojevima ustanovljeno gajenje jednozrne i dvozrne pšenice, mnogorednog ječma, prosa, leće, a i skupljanje divljih jabuka i jagoda.²⁵

N. Kalicz i B. Brukner smatraju da već u krugu potiske kulture iz vremena kasnog neolita (figura muškarca — »božanstva sa srpom« iz Mađarske) postoje dokazi za početak prijelaza iz matrijarhata u patrijarhat.²⁶

Kult bovida s nastupom eneolitske badenske kulture zastupljen je i u našim krajevima. Smatra se da je bik također simbol oplodiva-

nja i seksualne snage, a žena simbol rađanja.²⁷ S. Dimitrijević, na temelju nalaza iz Vučedola i Vinkovaca, iznosi zaključke o stvaranju lovačko-ratničke kaste u vrijeme B-2 stupnja vučedolske kulture, koja je i povela brojno naraslo stanovništvo u pohode na osvajanje novih prostranstava.²⁸

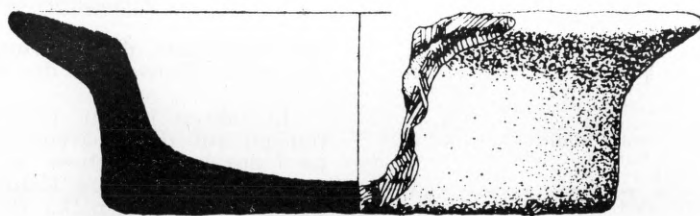
Rezimirajući naprijed iznesene pokazatelje i analogije o privredi, prehrani i kultu kasnoga vučedolskog stanovništva naselja Rudina I, možemo zaključiti slijedeće:

1. Glavna grana privrede je nesumnjivo lov. Pri tome je uočljivo da krupne životinje (jelen, divlje govedo) lovi isključivo ili pretežno privilegirani društveni sloj. S druge strane, privilegirani sloj se ne bavi skupljanjem puževa. Iza lova po važnosti slijede stočarstvo i zemljoradnja. Obični pripadnici roda bave se zemljoradnjom, stočarstvom, vjerojatnije lovom na sitnije životinje, skupljanjem puževa i divljih plodova, pretežnim dijelom kućnih radinosti, itd. Različiti načini privređivanja poznati su i ranije, ali je omjer između pojedinih kategorija bio drugačiji.

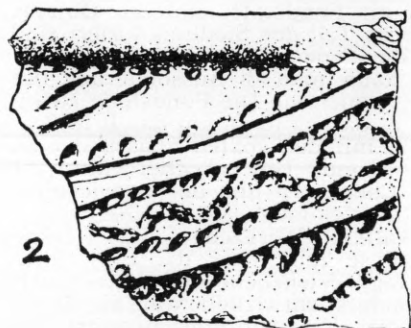
2. Prehrana se temelji na privredi. Izuzev različitim žitaricama, privilegirani sloj se hrani krupnim lovnim životinjama, ali vjerojatno i pripitomljenom stokom. Obični pripadnici roda hrane se sitnijim lovnim životinjama (divlja svinja, lisica itd.), a i puževima, koji su od privilegiranog sloja očito podcijenjeni i odbaceni kao hrana. Naravno, tu su još žitarice i divlji plodovi. Ostaje, ipak, otvoreno pitanje koliko su razlike u prehrani u ovo vrijeme pratile razlike u društvu.

3. Opća kretanja u eneolitskim društvima odražavaju se i na kultu Rudine I. Očita je uloga životinja (figurice jelena i ovce), napose rogatih životinja (brojni glineni rogovi) — vjerojatno bikova, u kultu. Kult oplodivanja i plodnosti iskazuje se sada kroz simbole bika i jelena. On je potvrđen i falusima. Falusima i posvemašnjim odsustvom ženskih figurica (koje u Apatovcu, u fazi II egzistencije vučedolskog stanovništva u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, još postoje) na Rudini I je naglašena podređena uloga žene, odnosno postojanje patrijarhalnog društva, čiji se začeci mogu pratiti od vremena kasnog neolita.

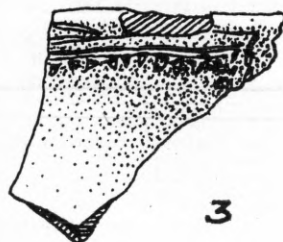
Naravno, danas ne možemo tvrditi da smo sasvim razumjeli ove pojave u razdobljima završetka eneolita i početka ranoga brončanog doba, no, zahvaljujući rezultatima dvogodišnjih istraživanja na Rudini I, moguće je te pojave sagledati mnogo realnije no prije, naročito na području sjeverozapadne Hrvatske gdje takvih čvrsto ustanovljenih podataka zapravo još nije bilo.

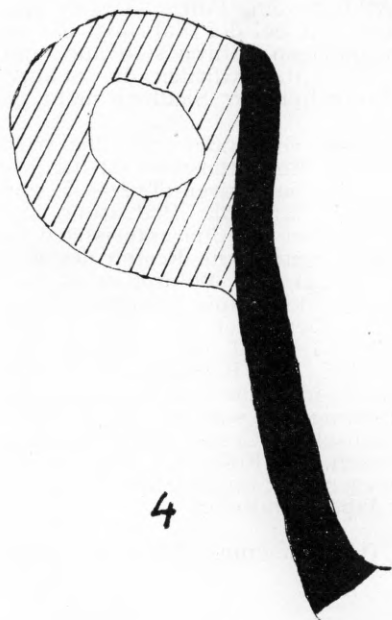
1

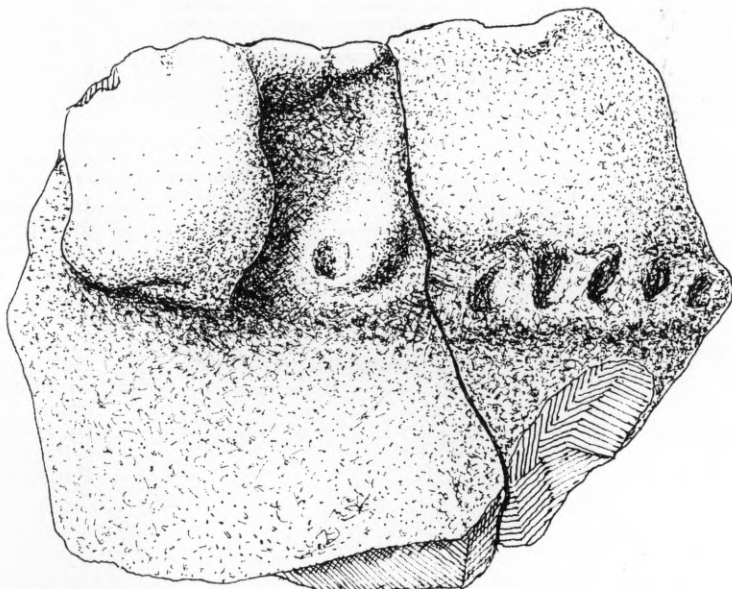
2

3

4

crteži: J. Fluksi

¹ Z. Marković, Rudina, Koprivnička Rijeka, Koprivnica — naselje kasne vučedolske kulture, Arheološki pregled 20, Beograd 1978. (1979.), str. 22—25, T. VII-IX; Z. Marković, Vučedolsko naselje Rudina (Rezultati iskapanja 1978. godine), Podravski zbornik 79, Koprivnica 1979, str. 120—138

² Z. Marković, Vučedolsko naselje Rudina (Rezultati istraživanja 1978. i 1979. godine), Katalog izložbe Koprivnica — Križevci 1979/1980; Z. Marković, Rudina, Koprivnička Rijeka, Koprivnica — nastavak iskapanja kasnoga vučedolskog naselja, Arheološki pregled 21 (u tisku); Z. Marković, Arheološka istraživanja Muzeja grada Koprivnice 1979. godine, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske 1980. (u tisku); Z. Marković, Vučedolska populacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Arheološki vestnik XXXII, Ljubljana 1981. (u pripremi za tisak).

³ Z. Marković, Arheološki vestnik XXXII
⁴ Z. Marković, Podravski zbornik 79, Horizontalni plan središnjeg dijela, također str. 121—122

⁵ Z. Marković, Arheološki vestnik XXXII
⁶ Praistorija jugoslavenskih zemalja, III-eneolitsko doba, Sarajevo 1979, str. 332

⁷ o. c. str. 282—284
⁸ O tome opširnije u Arh. Vestniku XXXII

⁹ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 329 i d.
¹⁰ Na žalost, analize kostiju, koje se provode u JAZU u Zagrebu, još uvijek nisu gotove, tako da raspoložemo nepotpunim podacima.

¹¹ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 291
¹² Z. Marković, Podravski zbornik 79, str. 123, T.1/sl.2, Horizontalni plan

¹³ o. c. T.8/sl.1
¹⁴ o. c. T.3/sl.3
¹⁵ o. c. str. 135: prema prvim vizuelnim procjenama, koje su u ovom tekstu objavljene umjesto statističkih pokazatelja, u ovoj jami bi bilo stotinjak posuda; i dio ostalih vizualnih procjena nije identičan statističkim pokazateljima koji su dobiveni kasnije, a nalaze se, zajedno s obrazloženjima, u tekstu u Arh. vestniku XXXII

¹⁶ Usmena obavijest dr. M. Maleza
¹⁷ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 448

¹⁸ o. c. str. 451—452
¹⁹ S. Batović, Problem kulta phallosa u danilskoj kulturi, Diadora 4, Zadar 1968, str. 42: autor smatra da slični predmeti u danilskoj i drugim kulturama predstavljaju ljudske figure, možda muško božanstvo koje simbolizira plodnost.

²⁰ Apatovac v. S. Dimitrijević, Prilog daljem upoznavanju vučedolske kulture, Opuscula I, Zagreb 1956, sl. 78; također: J. Korošec, Nekaj neolitskih in eneolitskih problemov v okolici Križevcev na Hrvatskem, Zbornik Filozofske fakultete IV/1, Ljubljana 1962, T.3/sl. 1—2

²¹ M. Garašanin, Praistorija na tlu SR Srbije I, Beograd 1973, str. 43

²² P. i J. Korošec, Najdbe s količarskih naselbin pri Igu na Ljubljanskem barju, Arheološki katalogi Slovenije zv. 3, Ljubljana 1969, T.117

²³ R. R. Schmidt, Die Burg Vučedol, Zagreb 1945, str. 177—178 (hrv. rezime)

²⁴ o. c. str. 182
²⁵ B. Bruncker — B. Jovanović — N. Tasić, Praistorija Vojvodine, Monumenta archaeologica I, Novi Sad 1974, str. 324

²⁶ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

²⁷ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
²⁸ o. c. str. 329—332

²⁹ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

³⁰ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
³¹ o. c. str. 329—332

³² o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

³³ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
³⁴ o. c. str. 329—332

³⁵ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

³⁶ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
³⁷ o. c. str. 329—332

³⁸ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

³⁹ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
⁴⁰ o. c. str. 329—332

⁴¹ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

⁴² Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
⁴³ o. c. str. 329—332

⁴⁴ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

⁴⁵ Praistorija jugoslavenskih zemalja III, str. 451—452
⁴⁶ o. c. str. 329—332

⁴⁷ o. c. str. 343; N. Kalicz, Götter aus Ton, Hereditas, Budapest 1970, str. 43—47, Abb. 32—34

Die Wirtschaft, die Nahrung und der Kult der Vučedoler Einwohner der Siedlung Rudina I

In Jahren 1978 u. 1979 wurden die Ausgrabungen auf der spätvučedoler Siedlung Rudina I durchgeführt. Diese Siedlung befindet sich auf den Halden des Kalnikgebirges, oberhalb des Dorfes Koprivnička Rijeka. Bei der erwähnten Gelegenheit stellte man auf der Fläche von 812 m² die Existenz 30 Objekte fest: ein oberirdisches Haus, 10 Feuerstellen, 8 Abfallgruben, 6 Arbeitsgruben, 2 Wohngruben (Grube 7 u. 8) und ein Tiergrab (Grube 4).^{1,2} Die reichsten an Fundstoff sind die Objekte, die im mittleren Teil der Siedlung loziert sind (das Haus 1, die Feuerstelle 3, die Gruben 3 u. 5). Dadurch kann man die Aussonderung des Sippenadels vermerken. Die Fundstelle ist in Reinecke Brz A, datiert (d. h. um das J. 1800 v. u. Z), und sie ist mit den späten Phasen der Schnurkeramik — und Glöckchen-Kultur, ferner mit dem Chepel-typ und der entwickelten Vinokovci-Kultur (-Somogyvar) gleichzeitig.^{3,4}

Die Waffen-, Werkzeug- und Tierknochenresten-Analyse zeigt dass die Einwohner sich mit der Jagd, Viehzucht und Ackerbau befassen. Besonders entwickelt war die Jagd, aber betreffs der Knochen-Konzentration, der Sippenadel hat die Priorität in Jagd auf die grossen Tiere (z. B. Hirsch, Rind), während die gewöhnlichen Sippenangehörigen andere Tiere jagen (z. B. Wildschwein, Fuchs, Ziege). Die gleiche Verteilung gilt bei der Nahrung: die gewöhnlichen Angehörigen nähren sich auch mit Schnecken. Im Gegenteil wurden die Schneckenreste im Zentralteil der Siedlung nicht gefunden.

Der Kult ist eng verbunden mit der Wirtschaft und Nahrung. Beachtenswert ist die grosse Zahl der kleinen Tierfiguren (T. 2/4—5) und Hörner (T. 2/2—3), was die Bedeutung der Jagd und Viehzucht betont. Charakteristisch ist die Grube 4: darin wurde die Resten des Rindes (*bos primigenius*), des Wildschweins (*sus scrofa*) und des Hundes (*canis familiaris intermedius*) gefunden. Der Stier, die Hörner und der Phallus (T. 2/1) sind die Symbole der Fruchtbarkeit, bzw. der Befruchtung.¹⁷⁻¹⁹ Zur gleichen Zeit merkt man das Verschwinden der weiblichen Tonstatuetten, was auf die Existenz einer patriarchalischen Gesellschaft hinweist. In anderen Worten, die Rolle der Frau in Gesellschaft ist wegen der ungewöhnlich grossen Bedeutung der Jagd vermindert.

(Uebersetzung: Tihomila Težak)